

Euroopa Regioonide Komitee arvamused teemal „Sotsiaal-majanduslikud struktuurimuutused Euroopa söekaevanduspiirkondades“

(2020/C 39/12)

POLIITILISED SOOVITUSED

EUROOPA REGIOONIDE KOMITEE

Kliiamaesmärkide toetamine

1. peab ELi liikmesriikide kliiamaesmärke tervitatavaks. 2015. aasta detsembris Pariisis toimunud ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsil leppis 197 riiki kokku ülemaailmses kliimakokkuleppes, mille ratifitseerisid ka ELi liikmesriigid. Selles kohustusid riigid piirama ülemaailmset soojenemist industriaalühiskonna eelse tasemega võrreldes tunduvalt alla 2 °C-le ja püüdma piirata keskmise temperatuuri tõusu kuni 1,5 °C-ni;
2. juhib tähelepanu asjaolule, et Euroopa Komisjon märgib Katowices toimunud ÜRO kliimatippkohtumise eel oma teatistes, et juhul kui EL soovib olla maailmas teenäitaja, peab ta 2050. aastaks saavutama kliimanetraalsuse. Selle eesmärgi saavutamiseks tuleb ELil lõpuks siiski suuresti loobuda fossiilkütuste kasutamisest. Iseäranis tuleb selgelt vähendada söest elektri tootmist;
3. rõhutab, et praegu on 12 ELi liikmesriigis (sh Ühendkuningriik) veel 41 NUTS 2. tasandi söekaevanduspiirkonda. Kõigis neis piirkondades on söesektoril ja sellega seotud valdkondadel suur majanduslik tähtsus väärtusloome ja tööhõive seisukohalt. Sellele vaatamata on need piirkonnad väga erinevad nt geograafilise asendi, majandusarengu taseme ja demograafiliste väljavaadete aspektist;
4. juhib tähelepanu sellele, et kliiamaesmärkide saavutamiseks peavad need piirkonnad loobuma senistest – söetootmisel põhinevatest – väärtusahelatest või siis seadma need uuele alusele. Lisaks peavad nad lühikeses, keskpikas või pikas perspektiivis sulgema ka söekaevandused ja -karjäärid;
5. rõhutab, et Euroopa söekaevanduspiirkondade sotsiaal-majanduslikud struktuurimuutused toimuvad olukorras, kus kogu maailmas tehakse üha suuremaid jõupingutusi söe kasutamisest järk-järgult loobumiseks. Komitee juhib iseäranis tähelepanu Hiinas tavaliseks kujunenud olukorrale: riigis, mis tarbib pool söe ülemaailmsest toodangust ja moodustab sama suure osa ülemaailmsest impordist, on kodumaise söe nõudlus praegu jõudnud kõrgeimale tasemele, seda vaatamata suuremahulisele kodumaisele ülevõimsusele. Samuti tõstab komitee esile maailma suurima sütt eksportiva riigi Austraalia Uus-Lõuna-Walesi osariigis tehtud kohtuotsust, millega esimest korda keelati äriühingul uute kaevanduste arendamine, sest tema investeeringuid ei peetud Pariisi kokkuleppega kooskõlas olevaks. Seepärast toetab komitee rahvusvahelist koostööd söetootmise järkjärguliseks lõpetamiseks. Koostöö näitena võib tuua liidu Powering Past Coal Alliance, mis hõlmab muu hulgas 30 riigi valitsust ja 22 riigi tasandist madalama tasandi valitsust;

Üleminekuprotsessi sotsiaal-majanduslike tagajärgede leevendamine

6. rõhutab, et söetootmise ja söest elektri tootmise kavandatud edasise vähendamisega kaasneb nende piirkondade majandusstruktuuri märkimisväärne ümberkorraldamine, millega seondub tööhõive, lisaväärtuse ja ostujõu ulatuslik kadu. Enamik söekaevanduspiirkondi on traditsioonilised tööstuspiirkonnad, kus industrialiseerimine oli seotud kohalike maavarade kasutamisega. Seega on need piirkonnad seotud peamiselt raua-, terase- ja metallitööstuse, keemiatööstuse ja muude energiamahukate tööstusharudega. Eesmärk peab olema kujundada struktuurimuutusi kõnealustes söekaevanduspiirkondades majanduslikult edukal, keskkonnahoidlikul ja eelkõige sotsiaalselt vastuvõetaval viisil, pidades silmas mitmekesisemat ja vähese CO₂-heitega majandust;
7. tuletab meelde, et praegu töötab Euroopas söetootmises veel 185000 inimest, lisaks 52000 söepõhises elektritootmises. Peale selle on söetööstus kaudselt seotud erinevate majandusharudega, näiteks sisendite, seadmete ja tarbekaupade tootjate ning teenusepakkujatega. Euroopa Komisjoni uuringu hinnangul sõltub sellest seotusest veel 215000 töötajat. Selle uuringu järgi võiks praeguste söe kaevandamise ja söepõhise elektritootmise lõpetamise kavade tõttu 2030. aastaks kaduda umbes 160000 töökohta;
8. juhib tähelepanu ELi riikide kokkuleppele olla esirinnas maailma üleminekul CO₂-neutraalsele ringmajandusele. Sellega seotud kogu energiasüsteemi põhjalik ümberkujundamine loob lisaks koormavatele kohustustele ka võimalusi. Käimasolev energiasüsteemi ümberkujundamine on juba loonud Euroopas hulgaliselt uusi töökohti. Arvestades tulevase vajadusi, peaks see protsess jätkuma. Seejuures tuleb hoolitseda selle eest, et arengust saaksid kasu ka söekaevanduspiirkonnad. Euroopa kliiamaesmärkide saavutamise strateegias tuleks arvesse võtta tagajärgi piirkondade jaoks;

9. tuletab meelde, et söekaevanduspiirkondade senised kogemused näitavad, et need üleminekuotsused kestavad kaua. Seepärast peaks juba praegu alustama söekaevanduspiirkondade jaoks uute väljavaadete kujundamist ja meetmete võtmist. See nõuab suuri jõupingutusi kõigil tasanditel;
10. rõhutab, et majandusstruktuuri eduka ümberkujundamise juurde kuulub ka uute väljavaadete pakkumine söetööstuse asjaomastele töötajatele. See hõlmab ka nende kvalifitseerimist uuteks tegevusaladeks. Samuti tuleks hõlbustada ligipääsu uutele töökohtadele piirkonnas või naaberpiirkondades;

Sotsiaal-majanduslike muutuste soodustamine söekaevanduspiirkondades

11. on veendunud, et energiasüsteemi soovitud ümberkujundamine ja seega söekaevanduspiirkondade struktuurimuutus on Euroopa tasandi ülesanne. Selleks tuleb järgida terviklikku lähenemisviisi, mis hõlmab eelkõige meetmeid taristu arendamise, innovatsiooni, uurimis- ja teadustegevuse, ettevõtluse toetamise ja arendamise ning oskustöötajate arendamise valdkonnas, turustuses, kultuuri- ja turismisektoris;
12. juhib tähelepanu vajadusele kasutada piirkondade jätkusuutlikuks struktuurimuutuseks ära olemasolevaid tugevaid külgi. Olemasolevad tööstus- ja energiastruktuurid peaksid olema tulevase arengu alus ning võtma arvesse praegu tööstuses osalejate innovatsiooni- ja investeerimistsükleid. Seepärast on vaja arendada piirkondlikke tööstusklastreid ja tegevuspädevusi, oskustöötajate oskusi ning teadus- ja arendustegevuse olemasolevaid tugevaid külgi;
13. juhib tähelepanu sellest lähteolukorrast põhjustatud ohule, et asjaomastes piirkondades töötatakse välja väga sarnased üleminekuotsused strateegiad. Näiteks paralleelsest arengust tuleneva ebatohususe vältimiseks tuleks Euroopa tasandil vastastikku teavet vahetada;
14. tunneb seepärast heameelt üleminekuajajärgus söekaevanduspiirkondade platvormi üle, mille algatas Euroopa Komisjon ja mis tuli esimest korda kokku 11. detsembril 2017. Platvormi eesmärk on toetada ELi 41 söekaevanduspiirkonda 12 liikmesriigis nende püüdlustes ajakohastada oma majandusstruktuuri ning valmistada neid ette struktuuriliseks ja tehnoloogiliseks muutuseks. Seda tööd tuleks veelgi intensiivistada;
15. on seisukohal, et seda platvormi saab kasutada piirkondadevahelise vahendina, et kogemuste vahetamise ja kooskõlastatud juurdepääsu kaudu komisjoni talitustele anda ELi tasandil tehnilist abi, kui see on vajalik;
16. rõhutab, et struktuurimuutuste kontseptsioonis peab olema oluline koht piirkondadevahelisel ja piiriüleisel koostööl, näiteks olemasolevate algatuste – nagu Vanguardiga algatus – raames või seoses kohapõhise lähenemisviisiga struktuuri- ja investeerimisfondide puhul. Ka selles valdkonnas võiks ELil olla suurem tähtsus, et sellist koostööd algatada ja soodustada;
17. rõhutab vajadust kindlate raamtingimuste järele pikaajalisteks investeeringuteks ja uute töökohtade loomiseks. Seejuures tuleks võimalust mööda laiendada piirkondades olemasolevaid väärtusahelaid. Komitee rõhutab, et eelkõige praegust majanduskasvu arvestades tuleks ergutada avaliku ja erasektori investeeringuid, eesmärgiga suurendada investeeringuid Euroopa tööstus-, transpordi- ja energiasüsteemide ajakohastamise ja nende CO₂-heite vähendamisse;
18. rõhutab vajadust tugevdada piirkondade innovatsioonivõimet. Komitee kutsub söekaevanduspiirkondi üles töötama välja strateegia, et toetada olemasolevaid ettevõtteid nende innovatsioonipüüdlustes ning edendada uute ettevõtete loomist eeskätt tulevikule suunatud valdkondades, nagu nt digiteerimine ja tehisintellekt. Seoses sellega on väga oluline parandada raamtingimusi ettevõtlusega alustamiseks. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et paljudes söekaevanduspiirkondades on tööstuse, kaubanduse ja käsitööstuse valdkonna tööandjad pigem väikesed;
19. on seisukohal, et teadussektoril on piirkondade majanduslikus arengus keskne roll. Söekaevanduspiirkonnad peaksid seetõttu edendama ka selliste ülikoolide loomist, mis keskenduvad tulevikutehnoloogiatele ja võivad olla klastrid edasiste ettevõtete asutamiseks. Siin on üleüldine koordineerimine ebatohusate struktuuride vältimiseks eriti kasulik. Lisaks tuleks edendada piirkondadevahelist koostööd teadusuuringute valdkonnas;
20. on seisukohal, et ajakohane ja toimiv transpordi- ja energiataristu ning digitaalne taristu on eduka struktuurimuutuse eeltingimus, et suurendada piirkonna atraktiivsust ettevõtete tegevuskohana. Mõttekas on siin ka üleüldine koordineerimine ja tugevam võrgustamine;

Sõekaevanduspiirkondade rahaline toetamine

21. rõhutab, et uute majandusharude arendamine piirkondades on pikaldane protsess, mis nõuab märkimisväärseid rahalisi vahendeid. Komitee märgib, et sõekaevanduspiirkondade kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused vajavad selleks toetust, sest esmalt kaotavad nad sõe kaevandamise ja sõepõhise elektritootmise lõpetamise tõttu tulu. Suur osa majandusarengusse tehtavatest investeeringutest tuleb teha kättesaadavaks asjaomaste liikmesriikide avaliku sektori vahenditest või meelitades ligi uusi erainvesteeringuid. Sellega seoses kutsub komitee kõigepealt asjaomaseid liikmesriike üles eraldama selleks piisavalt rahalisi ja muid vahendeid;
22. on seisukohal, et rikkalikust minevikust lähtuv kultuuri- ja tööstuspärand ning sporditaristu ja -traditsioonid peaksid selles ümberkujundamises positiivset rolli etendama ning neid ei tohiks vaadelda üksnes kui paremate päevade koormavat pärandit;
23. nõuab, et struktuurimuutust toetataks ka Euroopa tasandil. Iseäranis Euroopa Regionaalarengu Fond on juba praegu kujunenud oluliseks piirkondade toetamise vahendiks. Regionaalarengusse annavad olulise panuse ka Euroopa Sotsiaalfond, programm „Horisont 2020“ ja Euroopa Investeeringupanga vahendid. Komitee juhib siiski tähelepanu asjaolule, et neist eraldatud rahalised vahendid ei ole suunatud otse sõekaevanduspiirkondadele ning on liiga väikesed, arvestades sõekaevanduspiirkondade ees seisvaid väljakutseid, mis toovad kasu ka teistele piirkondadele. Seepärast kutsub komitee üles eraldama sõekaevanduspiirkondade vajadustele kohandatud rahalisi lisavahendeid;
24. rõhutab, et ELi rahalisest toetusest on kasu eriti siis, kui projekte rakendatakse riigipiiride üleselt. Kuna kõigis sõekaevanduspiirkondades toimuvad praegu struktuurimuutused, on piirkondade koostöö tulevikku suunatud projektide arendamisel eriti paljutõotav. Funktsionaalsete üksuste loomiseks võib kasulikuks osutada ka naaberpiirkondade kaasamine strateegiasse;
25. toetab sellega seoses Euroopa Parlamendi üleskutset mitmeaastase finantsraamistiku üle käimasolevate läbirääkimiste raames rahaliste lisavahendite eraldamiseks, et leevendada Euroopa sõekaevanduspiirkondade struktuuriliste muutuste sotsiaalseid, sotsiaal-majanduslikke ja keskkonnaalaseid tagajärgi, kandes selleks 4,8 miljardit eurot uude energiasüsteemi õiglase ümberkujundamise fondi. Komitee rõhutab siiski, et seda fondi tuleks rahastada täiendavatest vahenditest, mitte Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide jaoks ette nähtud vahendite arvelt. Komitee väljendab heameelt selle üle, et komisjoni uus president on juulis 2019 esitatud poliitilistes suunistes samuti väljendanud põhimõtetist toetust energiasüsteemi õiglase ümberkujundamise fondile;
26. on veendunud, et neid vahendeid tuleks jaotada tihedas seoses ühtekuuluvuspoliitikaga, ning kutsub üles tagama, et neid vahendeid ei arvestata mitte XXII lisas kavandatud ülemmäära hulka, vaid eraldatakse täiendavalt. Neid lisavahendeid saaks sel juhul kasutada Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Euroopa Sotsiaalfondi programmide tugevdamiseks asjaomastes NUTS 2 piirkondades järgmisel seitsmel aastal. Selline sidumine võimaldaks ühtlasi kõiki sõekaevanduspiirkondi vajadustele vastavalt toetada. Nende vahenditega tuleb aktiivselt toetada Euroopa lisaväärtust ja need peavad olema avatud kõigile struktuurimuutustest mõjutatud sõekaevanduspiirkondadele. Eraldamiskriteeriumiks võiks olla kogutööhõive sõekaevandustes ja söetootmise maht, võttes võrdlusaastaks 2019. Piirkondi, mis on juba alustanud sõekaevanduste sulgemist ja on sellise ülemineku osaliselt läbinud, ei tohiks välistada, eeldusel et sütt ikka veel kaevandatakse;
27. nõuab, et sarnaselt Euroopa Regionaalarengu Fondi vahenditele eraldataks need vahendid otse piirkondadele, kus sõekaevandused asuvad. Asjaomaste piirkondade toetamine oleks seotud spetsiaalse strateegiaga sõekaevandamise lõpetamiseks, mida hinnatakse kontrollitavate eesmärkide alusel;
28. pakub, et neid eraldisi võiks rahastada järgmise mitmeaastase finantsraamistiku raames reformitoetusvahendi jaoks ettenähtud vahenditest;
29. kutsub Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles hõlmama selle üleminekueraldist käsitleva ettepaneku järgmise mitmeaastase finantsraamistiku üle käimasolevatesse läbirääkimistesse;

Riigiabi eeskirjade läbivaatamine

30. juhib tähelepanu vajadusele järgida liidu riigiabi eeskirju, kuigi praegune riigiabiraamistik kaotab 2020. aastal kehtivuse, välja arvatud juhul, kui riigiabi eeskirjade kohaldatavust pikendatakse kahe aasta võrra (kuni 2022. aasta lõpuni). Komitee kutsub komisjoni üles võtma uute suuniste koostamisel arvesse ka sõekaevanduspiirkondade struktuurilise ümberkujundamise probleeme ja tagama seega nende piirkondade piisava paindlikkuse, et järkjärgulist söetootmisest loobumist oleks võimalik sotsiaal- ja majandusmeetmetega pehendada;

31. rõhutab, et riigiabi seisukohast võib juba praegu toetada piiriülest koostööd hõlmavaid projekte, iseäranis juhul, kui tegemist on üleeuroopalist huvi pakkuvate projektidega. Pädevad ELi institutsioonid peaksid piirkondi selliste projektide kavandamisel ja rakendamisel intensiivsemalt nõustama;
32. nõuab sellega seoses, et vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punktidele a ja c määratletaks söekaevanduspiirkonnad eritoetuspiirkondadena ning ELi riigiabi eeskirju eritoetuspiirkondadele kohandataks eesmärgiga võimaldada võtta meetmeid struktuurimuutustega toimetulekuks, et korvata loobumist olemasolevast lisaväärtusest poliitiliselt prioriteetsete eesmärkide tõttu. Lisaks tuleks kaaluda, kas sellised toetusmeetmed võiksid põhineda Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punktil b, sest söekaevanduspiirkondade kliimasõbralikul ümberkujundamisel on oluline ja eeskuju andev tähendus ELi energia- ja kliimapoliitikas. Selleks et neid küsimusi aegsasti lahendada, tehakse ettepanek moodustada võimalikult kiiresti ühine tööühm, kuhu kuuluksid asjaomaste söekaevanduspiirkondade ja liikmesriikide, konkurentsi ning regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraatide ning komitee esindajad.

Brüssel, 9. oktoober 2019

Euroopa Regioonide Komitee
president
Karl-Heinz LAMBERTZ
